

Hier loopt, natuurlijk, alles 'goed. Hier wordt de vergelijking met den leeuw niet verder uitgewerkt, dan mogelijk is; niet de leeuw, maar de boze man zelf is na de vergelijking verder onderwerp van den zin.

We zullen deze scrupuleuze ontleding niet met onbehoorlijken wellust vervolgen. Maar toch: wat dunkt u van vleierij, die van de tong glijdt als vloeiende oliebeten (12)? Het gaat wel „gesmeerd“, zoo met die vloeiende, vleierende olietral; maar het is onerbiedig tekstbederf, wanneer ge Noordzij leest: „met vloeiende tong spreken zij dubbelhartig“ (12:3). Wie denkt er over, aan iemands lippen palen te zetten (12)? Voor het verdruide geslacht (12) kan men nog excuus vinden, al staat het niet in den tekst (zie Noordzij); en ook voor de rondom drayende goddeloozen (12); want de tekst was nog al moeilijk, die spreekt van rondzwervende goddeloozen. Maar als de vrees iemand pijnigt met doodelijke nepen (14), en een ander stap in het spoor van laster (15), of een heilsche hand om iemands heup gelegd wordt (18), als een held in het bestemde veld zijn vuur en vaart doet blijken, dan kan zelfs deze laatste alliteratie ons niet in bewondering zetten. Ook hebben we nog nooit de zon zien zwaaien, al moeten we ervan zingen (19); en we hebben wel bevonden, dat een straal in rechte lijn zich afteekent, maar dat 'n straal verspreid wordt, reeds in een eeuw, die geen radiobeweging kende, is ongehoord; vooral, als het een straal van billijkheid is (19). Hoe iemands eer kan zingen, is evenmin duidelijk (16).

Natuurlijk vergeet we niet, dat achter deze beëindiging een fonteyne statenvertaling dikwijls ligt. Maar we zeggen in zulke gevallen dan ook niet iets ten nadeele van de vaderen, doch alleen in het voordeel van een nieuwe bijbelvertaling.

Machteloosheid enerzijds en gemoedelijke braafheid anderzijds hebben voorts het volgende geproduceerd: oprechte boezemzuchten slaken (5); aan het blaken zijn door ijvervuur (5); God staat hun billijk tegen, die onrecht plegen (maar God heeft deze „approbatie“ niet nodig, evenmin als de bijbelschrijver van wien de eerste beginnening in de preekkunst nooit zonder bezwaar van de zijde van Prof. Lindeboom³⁾ kon opmerken, dat de apostel of de evangelist, of de dichter zoo terecht iets had gezegd). Ook zou men den zanger, die zoo bedwaard (8) naar de maan kijkt, om de eer der godheid (10) in het hemelhof (7, 11) te zingen, willen wakker schudden en met wat onrust willen inenten. Men zou hem willen vragen: brave broeder, beproeft God wel eens d'oprechten? (11). Wel neen: Hij doet het altijd, hen „proeft“ Hij evengoed als de goddeloozen (11:5). Ja, deze brave slapheid spreekt geloovige gelukzoekers (20) toe in den stijl van nieuwejaarswensen: ze durft het absolute niet aan en maakt het relatief, als zij van „rente“, in de dagen der O. I. Comp. en derzelfer heugenis, weker maakt, om niet onder de kritiek van eigen rijm te komen (15). En al is deze fout niet alleen hier toch wijs ik er op, dat het nemen van rente van een volksgenoot verboden was, een verbod, dat hier in het rijm geheel verloren gaat, (zie Ex. 22:25, Deut. 23:19v, Ezech. 18:8, 13, 17, Noordzij, bl. 40). Deze brave slapheid lijkt ook telkens met het woord deugd (11); ze kweelt, dat

de mond sprak steeds de taal van 't harte, door beide is hun plicht betracht (17);

en is zoo dóór en dóór voos, dat zelfs onder het geweldig accompagnement van doodsbenauwdheid, van doods-strikken en van stroomen van verderf de zanger geen kans ziet, om God te prijzen, als hij geen harp in de vingers drukken kan (18)... ja, vooral de harp. Ze laat in een forsche lied den slaper vooral verfrischend ontwaken (3), al klinkt dat iets wat banaal in dit verband. Ze dicht, dat God elks gedrag proeft, zelfs met zijn oogleden (11); wat is dat? En omdat zij niet in staat is, groote dingen in woorden van klare eenvoudigheid te zeggen, daarom vlucht ze in het volks-asyl der overdrijving; ze laat het bed van tranen zwemmen (6); donder en bliksem moeten aanvullen, wat de dichter van Gods majesteit zelf niet zeggen kan (2). En in beide gevallen vult ze het rijm op met elementen, die de tekst niet aanbracht. Doffe oogen (6:8) worden straks rood-gekreten, uitgebeten, verouderd en doorknaagd in 6 (vgl. 31); het hebreuwsch was blijkbaar den rijmbroeder niet sentimenteel genoeg; maar in zijn soberheid is het toch veel sterker.

Ja, deze goedmoedige braafheid zegt straks dingen, die gereformeerde ooren in elk ander geval niet graag willen hooren. God wordt door goedheid aangespoord (10), een gedachten bedervende uitspraak. De grootspraak der trotschen verdriet Elk (12)... en dan moet ge juist gelezen hebben, dat er maar een paar vromen meer zijn! De godloochenars verdooven 't licht der reden (14)... toch een beetje anders dan 1 Cor. 2 spreekt! En dan de „groote God, die 't recht verdedigt!“ (14)! Hoe mat, hoe dof, hoe peuterig! Het kan niet anders, of op deze manier wordt de tekst vaak vertroebeld. Na het psychologisch

schokkende: mijn ziel grijpt moed, etc., is „zelfs“ in 6de min of meer dwaas. — „Bij U is mijn schild“ (7), zegt het vers: „i et pete“, ga het halen, zou men zeggen tot den dwerg. Maar de tekst heeft de idee, dat God het schild draagt voor den mensch, dat Hij het vasthoudt... en dat is juist Zijn grootheid. Hoe slap is 7: „verwacht dan, dat hij leugen haat...“, maar bij dit geboorteprocess kijkt niemand toe. Van het geweldige: „de fundamente worden omgestooten“, wordt hier gemaakt:

dus wordt gewis in 't veilig samenleven de grondslag van 't vertrouwen omgerukt...;

en men denkt aan brandkasten en Lips-slotten. Maar de dichter van den „grondtekst“ zag andere dingen, geweldig, en universeel. Ten slotte: „naaste“ is een mooi bijbelsch woord; maar dat men zijn metgezellen geen kwaad moet doen, is karwei-achtig, slapjes, slapjes; het verzwakt den tekst, vooral na Jezus' Woord over „wie mijn naaste is“.

* * *

Wil iemand nu zeggen, dat dit alles nog maar den buitenkant raakt... hij moet het weten. Maar is de buitenkant niet van beteekenis? Heeft de bijbel, dien wij exegetiseerend zoo trouw mogelijk willen zijn, geen recht meer op eerbied, wanneer we gaan zingen? En is de zang der gemeente, waarin ze haar leven viert, niet méér waard dan wat brave poëtikasterigheid? Wie zegt, dat dit alles niets om 't lijf heeft, laat de „Kritiek der ouden“ zien, niet van de gunstige zijde.

Maar tenslotte: ik geef toe: dit is het ergste niet. Er valt nog meer aan te merken op de bewerking van Ps. 1—20. We komen aan de exegese toe, en daarvan zal niemand de groote beteekenis ontkennen.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Maar de Satan heeft het ons belet.

Daarom hebben wij tot u willen komen (immers ik Paulus) eenmaal en andermaal, maar de Satan heeft het ons belet.

1 Thess. 2:18.

Klinkt u dat niet vreemd, mijn ziel?

De Satan heeft het ons belet.

Zoudt gij zoo iets wel durven getuigen?

Neen, gij spreekt van omstandigheden, welke u niet gunstig waren: van tegenspoed, welken gij ondervondt of iets dergelijks.

Maar de Satan laat gij er buiten.

De ziel heeft tegenwoordig zoo weinig met Satan te doen.

Het is of hij voor goed aan banden is gelegd. Het is of hij nooit meer verschijnt als een engel des lichts.

Het is of hij niet meer rondgaat als een brieschende leeuw, zoekende, wien hij zou mogen verslinden. Mijn ziel, zie toch het gevaarlijke van dezen toestand in.

De mensch is thans te verlicht om nog aan Satan te gelooven. En de christen ondergaat in deze den invloed van den wereldling. Hij trekt in zijn zieleleven, ook in zijn uiterlijk levensgebeuren den Satan al te zeer pro memorie uit.

Denk er om, mijn ziel, daar zit Satan achter. Het is de dichtste blinddoek, dien hij ooit den menschen voor de oogen heeft geknoopt, door hen in den waan te brengen, als zou hij thans niet meer in hun leven treden; als zou hij hen nu ongemoeid laten; als zou hij er niet meer zijn.

Diep leven is onmogelijk, zoo gij niet de listige omleidingen van den boze ook betreffende uzelf op het spoor komt.

Daar is nauwkeurige onderscheiding, fijne innerlijke waarneming voor noodig.

Zet u daartoe, mijn ziel.

Dan zult gij hooren zijn influisteringen.

Dan zult gij ondervinden zijn aanvechtingen.

Dan zult gij zijn bemiddeling opmerken bij wereldsche aanloksele.

Maar dan zult gij ook des te beter de kracht van Christus' belofte ervaren: Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Toekomstverwachting en Toekomstprogram.

Onze tijd, het is vaak gezegd, is eschatologisch. De kwesties van de toekomst houden hoofd en hart gevangen; ze leggen de groote lijnen van wereldloop en wereldverloop ons voor den geest en laten ons vragen wat uit alle dingen worden kan.

De aandacht richt zich daarbij vooral onder onze menschen op het laatste bijbelboek, de Openbaring van Johannes.

Nu is het hier niet de plaats, om een zelfstandige beschouwing te geven over het verband tusschen christelijke wereldbeschouwing, wil men, christelijke geschiedbeschouwing, ook met betrekking tot de toekomst, enerzijds, en christelijk werkprogram anderzijds.

Maar het is hier wel de plaats, om te vragen, of

de Openbaring van Johannes zelf iets zegt over de vraag of, en zoo ja, in hoeverre er plaats blijft voor christelijke werkzaamheid in de groote worsteling om wereldopbouw en sociale reconstructie, op den grondslag van het geloof, dat zich heeft eigen gemaakt de woorden der profetie van dit boek: Johannes' Openbaring.

De gedachte kan immers opkomen, dat voor hen, die zóó dicht leven bij de toekomst, bij de dingen, „die haast moeten geschieden“, dat zij roepen: kom Heere Jezus, ja kom haastelijk (22:20), het rechte motief ontbreekt, om voor de wedergeboorte der wereld en der maatschappij zich te geven met geheel hun ziel. Heeft de Openbaring niet alle wereldgebeuren vastgelegd onder de prediking van Gods onverwringbaar systeem? Wie kan zijn menselijke plannen uitwerken tegen de systematische volvoering van Gods gedachten, tegen die vaste ordening der dingen naar Gods raadsplan, in? Wie kan een wereld opvoeren tot hooger leven, als God toch eenmaal haar progressie tot Babylonische wereldstad heeft voorzien en haar ruïneering heeft voorzien? Wat helpt de arbeid van den mensch, als zijn God een God is van praedestinatie, van voor-beschikking, een God, die zijn afbraakplan gereed heeft en het in groote lijnen heeft meegedeeld aan de christenen, tot wie de Openbaring kwam?

Werkelijk, de vraag heeft haar beteekenis. Troelstra heeft aan het historisch materialisme verweeten, dat het den mensch alleen maar ziet als „agent van maatschappelijke krachten“¹⁾; en deze klacht bewijst een streven, óók bij dezen man, om te ontkomen aan de fataliteit van een natuurnoodwendigheid in wereld-ontwikkeling, die van den mensch maakt een haast willoos orgaan van onafwendbare historie-vormende machten. Maar moet dan niet de Openbaring, met haar schrikkelijk systeem, tenslotte haar ijverigen leerling suggereren de ontmoedigende, verslappende idee, dat wij, menschen, niets anders zijn dan agenten, agenten tegen wil en dank, van goddelijke krachten, die de wereld souverein voeren tot consummatie?

En als eenmaal de vraag in dezen vorm gesteld is, dan staat een ander al gauw met het antwoord gereed. Inderdaad, zoo concludeert men, het geloof aan een praedestineerenden God vermoordt de activiteit in den christen; roept men hem op, om mee te helpen aan de evolutie van de wereld, om mee te vechten voor wereldvrede, voor internationale toenadering, voor ontwapening en verheffing van het proletariaat... dan is zijn eenige antwoord een schouderophaling: heeft zijn God niet de wereld in boeien gelegd en zou hij dan tegenover dien God zich opmaken ter onthinding? Wat in de hemelen gebonden is, dat zij op de aarde gebonden!

Zoo ziet men het christendom. Zoo legt men het den blaam niet alleen van sociale machteloosheid, maar ook van socialen onwil op. Hoor, met welke „wijsheid“ het volk door de „volks-universiteit“ wordt gezegend. Daar doceert iemand rustig: „dat tot aan de 18e eeuw, de menschheid in de wijsheid der geschiedenis, in de slagen van het lot, goddelijke beschikkingen zag, die zij slechts te aanvaarden had. Het maatschappelijke verantwoordelijkheidsgevoel was nog niet ontwaakt. De wereld bleef, inzonderheid voor de Christenen, het gebied der boosheid: deze wereld te willen hervormen scheen erger dan een dwaasheid: het was een hoogmoed. Zoolang sociale smarten en zonden als elementair werden gevoeld, kon van een sociaal idealisme nog geen sprake zijn“... En als Christus zegt: „geef den keizer wat des keizers is“, dan weet deze heer-van-de-volksuniversiteit daaruit niets anders te lezen, dan dit armoedige, armzalige: „Wat gaat den geest de wereld aan? zoo luidde Christus' afwijzend antwoord op de sociale vragen“. Tenslotte is dit het einde dezer hedendaagsche volkswijsheid, dat de sceptici (Montaigne, Charron) en de groote geloovigen (Calvin, Pascal) geenerlei belang in het politieke leven, in alles wat kortstondig en vergankelijk is, stelden... De geloovigen konden geen hervormers zijn, daar zij de boosheid der wereld voelden als een goddelijke straf, waartegen men zich niet verzetten mocht“²⁾.

Ja, zoo vervolgt een ander, het Calvinisme voor al heeft het geloof aan de voorbeschikking aller dingen door God, gepredikt; men zou dan ook kunnen zeggen, dat het Calvinisme juist bij uitstek zich heeft herkend in het systematische boek van wereld-dreiging, waarmee de Bijbel besluit. En daarmee komt dan overeen het verschijnsel, waarin men ons wil doen gelooven, dat n.l. het Calvinisme, uit valsche ressentiment tegenover Rome, er toe gekomen is, afstand te doen van alle energieke deelname aan den wereldarbeid, ook in het materiële leven. Want het Roomsche ideaal der heiligheid — aldus deze theorie — toont den mensch in zijn heerlijkheid, als hij, in organische co-operatie met God, zijn eigen loon verdient; Rome heeft zoo den arbeids-wil gestuwd tot imperiale zelfbewustheid. Maar

¹⁾ Prof. Mr. J. A. Eigenman, Het Socialisme van Troelstra, een in zichzelf verdeelde beweging. Nijgh & Van Ditmar's Uitg. Mij. Rotterdam, 1924, blz. 73.

²⁾ Aldus: Just Havelaar, Het Sociaal Conflict in de Beeldende Kunst. Haarlem, Bohn, 1922, bl. 15, 16. Merkwaardig is deze volkomenstaire uitspraak wel in een tijd, die voor haast elke nieuwe sociale beweging den persoon van Jezus bij haar reclamatochen opzocht.

Calvin - de volst - kan men - zijn voor - alleen - zoo ligt - den Calvin - den klein - schon g - aan het - dit soci - laat. Vo - zaliging - twijfel - sche mo - dan e - vragen - heent - dingen v - het bepe - in zijn - op den t - van de - die hee - voor de - nig of t - ting, wa - andere f - geols, n - genezer - te zijn - afgestou - over elk - der aan

Nog e - waarach - Calvinis - dat Calv - werktuig - is dood, - organis - dat then - praedest - geholpe - aanvaar - wing en - der ziel - ligt tege - die den - Gods st - Gods sa - als de l - geboorte - de helij - is, als G - digt met - zijn pijl - aantrekt - hun God - En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

En al - sen de - keld w - zoowel - komt oo - gedachte - Zeker, - gram zij - Het is - Jezus, k - zekerhei - van de - zal kom - actueel - De O - die zich - trouwe - zal wor - geschree - loopt de - komen n - Het is - vooral i - scherpin - tusschen - ontwikke - len (22 - zijn telk - ventskin - ook al - maar op - toeh wel - die, wat - doch die - stand, z - wees w - ven zou - Zeker, - dat van - het wil - uit de g - voor³⁾ v

³⁾ Op de preekkrans, vroeger, te Kampen.

is zegt over
plaats blijft
n de groote
reconstruc-
dat zich heeft
etie van dit

at voor hen,
ij de dingen,
zij roepen:
(22¹), het
redergebort
te geven met
ng niet alle
rediking van
an zijn men-
le systemati-
n, tegen die
le raadsplan,
hooger leven,
e tot Babylo-
lar ruïneering
eid van den
van praed-
God, die zijn
groote lijnen
tot wie de

ekenis. Troel-
disme verwe-
t als „agent
i deze klacht
man, om te
turnoodwen-
n den mensch
onafwendbare
oet dan niet
rikkelijk sys-
g suggereeren
dat wij, men-
agenten tegen-
chten, die de
nnatie?

vorm gesteld
het antwoord
men, het ge-
od vermoordt
men hem op,
an de wereld,
le, voor inter-
ening en ver-
is zijn eenige
t zijn God niet
dan tegenover-
ng? Wat in de
rde gebonden!
o legt men het
rachteelsoheid,
oor, met welke
ks-universiteit
id rustig: „dat
in de wisseling
het lot, godde-
te aanvaarden
oordeligheds-
wereld bleef,
het gebied der
vormen scheen
een hoogmoed,
als elementair
taal idealisme
Christus zegt:
is“, dan weet
aruit niets an-
armzalige: „Wat
luide Christus
vragen“. Ten-
daagsche volks-
Charron en de
generlei belang
kortstondig en
oovigen konden
oosheid der we-
traf, waartegen

alvinisme voor-
oeschikking
en zou dan ook
te juist bij uit-
tematische boek
Bijbel besluit
et verschijnsel,
en, dat n.l. het
aent tegenover
te doen van alle
darheid, ook in
oomsche ide-
theorie — toont
als hij, in orga-
eigen loon ver-
soo den arbeids-
wustheid. Maar

lisme van Troelstra,
th. & Van Dittmar's
al Conflict in de
M. 15, 16. Merk-
praak wel in een
wagang den persoon
ht.

Calvin daartegenover heeft naar voren geschoven de volstrekte souvereiniteit van God. Bij ZIJN God kan men niets verdienen, niets ook veranderen in zijn voorgenomen plan. Niet met Hem meewerken, alleen onder Hem zwoegen, kan de mensch. En zoo blijft noodzakelijkerwijs de sociale arbeid van den Calvinist, den praedestinatie-mensch, altijd van den kleinen stijl. Wel heeft het Calvinisme menschen gekweekt, die met alle macht zich gaven aan het maatschappelijke leven: doch eigenlijk was dit sociale streven het kleinste, wat zich denken laat. Voor den Calvinist toch is het geloof aan de zaliging van het eigen leven bij God nooit aan den twijfel onttrokken; en daarom is zijn dagelijksche moeite voor het stoffelijke leven niets anders dan een zichzelf bedwelmen; om zich over de vragen, de martelende vragen, van de eeuwigheid, heen te werken, gaat hij zich vermoeien met de dingen van den tijd. Maar daarmee is het benepene, het beperkte van zijn maatschappelijk werk dan ook in zijn zelfzuchtige naaktheid tentoongesteld. Wie op den tijd zich werpt, alleen maar om de kwelling van de eeuwigheid zich van het lijf te houden, die heeft voor de groote wereldverwachting en voor de kruisvaart ter vernieuwing der wereld weinig of niets te geven. Cultuurhaat, wereldverachting, wantrouwen in den medemens en veel meer andere factoren hebben den Calvinist wel tot bourgeois, maar niet tot wereldveroveraar en wereldgenoezer kunnen vormen¹⁾. Werktuigen Gods te zijn²⁾, dat besef heeft Calvin en de zijnen afgestompt en schuw-hooghartig doen staan tegenover elke poging tot reformatie, die het aangezicht der aarde zou willen vernieuwen.

Nog eens, hier is het de plaats niet om de onwaarschijnlijkheid van deze doemvonnissen over het Calvinisme ten toon te stellen. Het is niet waar, dat Calvin's praedestinatie-geloof den mensch tot werktuig gesteld heeft onder God. Een werktuig is dood, maar een mede-arbeider leeft en werkt organisch. Welnu: „Gods mede-arbeiders te zijn, dat thema is Calvin in de ziel gezonken; en zijn praedestinatie-geloof heeft hem niet belemmerd, wel geholpen in de uitwerking van dit thema. Zoo aanvaardt juist de calvinistische levensbeschouwing een levensstaak, waarbij de hoogste spanning der ziel ontwaakt in het besef, dat er een roeping ligt tegenover heel den kosmos op dien mensch, die den kosmos om zijnenwil hoort zuchten, en die Gods stem hoort roepen, dat hij zal ingaan tot Gods sabbath: want Gods sabbath breekt pas aan, als de kosmos vernieuwd, het heelal tot wedergeboorte gekomen is. De psalm, die begint met de belijdenis, dat onze wereldopbouw vruchteloos is, als God niet zelf in den bouw de eerste is, eindigt met het krijgshaftige beeld van den man, die zijn pijlkoker vult, die zijn zonen de wapenrusting aantrekt tot verovering der wereld voor zijn en hun God. (Ps. 127; vgl. 1 Cor. 3^e, Hebr. 4de, 11^e).

En als zoo heel de bijbel door op talloze plaatsen de wilsdaad van den mensch juist geprikkeld wordt door de prediking, dat God werkt, zoowel ons willen als ons werken (Phil. 2), dan komt ook het laatste bijbelboek deze dogmatische gedachte uitwerken in apokalyptischen zin.

Zeker, dit laatste boek heeft een wereldprogramma zijn lezers voorgelegd.

Het is ongetwijfeld eschatologisch: kom Heere Jezus, kom haastig (22¹). Maar het heeft ook de zekerheid, dat de dag van vandaag zwanger is van de groote toekomst: Jezus zegt niet: ik zal komen, in een punt des tijds, maar ik kom, actueel, elk oogenblik (22²⁰).

De Openbaring, o zeker, predikt een toekomst, die zich eenmaal zal ontdekken als volkomen getrouwe afspiegeling van Gods besluit: het oordeel zal worden gesproken naar hetgeen „in de boeken geschreven is“ (20¹², 13). Maar evenwijdig daarmee loopt de andere lijn: het zal over de menschen komen naar hun werken (20¹³).

Het is waar: de Apocalyps schijnt fatalistisch; vooral in het vreeselijke woord, waarin de verschering der antithese tusschen goed en kwaad, tusschen rechtvaardig en onrechtvaardig, als onontwikkelaar wordt overgegeven aan lijdzame zielen (22¹). Maar schijn bedriegt: de vermaningen zijn telkens uitgegaan tot het kleine hoopje adventskinderen, om niet te neigen naar het graf, ook al was het voor hun oogen reeds gegraven, maar om te doen de eerste werken²⁾; er zit toch wel jeugd in dat woord; hier is geen moraal, die, wat toch verloren is, men ook maar prijsgeeft, doch die het stuur weer ombuigt in den rechten stand, zelfs als het lek in het schip geslagen is... wees wakende, en versterk het overige, dat sterfen zou... (3¹).

Zeker, dit boek der ontknooping laat ons zien, dat van volkerenvrede niet te droomen valt. Maar het wil geen christendom, dat wegschuilt en zich uit de gevloekte wereld terugtrekt: van den vrede en de gerechtigheid moet het wederom profeteeren voor³⁾ vele volken, natien, talen, tongen; de pro-

fetie heeft dus een universeele wereldroeping; en haar arbeid zal het „boekje“, dat van het groote boek een onderdeel, het laatste hoofdstuk vormt, zijn uitwerking moeten geven in de historie. Werkelijk, hier heeft de christelijke profetie in dagen van wereldcrisis een andere taak gekregen, dan het strooien van tractaatjes uit een vliegmachine op een zomeravond.

En waar zou het einde zijn, als we alles wilden noemen? Gods getuigen kunnen en mogen aan wat God spreekt, niets toevoegen en ook niets eraf nemen, want de inhoud der profetie zal van Godswege onveranderlijk zijn tot den jongsten dag. Toch moeten zij hun getuigenis „volenden“, er uit halen, wat er in zit, van hun eigen gezichtspunt uit (22¹⁸, 11²). — Het voorhof van den tempel is aan de heidenen gegeven (11²); maar de profetie keert zich toch tegen hen (10¹) en laat niet over aan de verdorpen, wat ten doode schijnt opgeschreven (11²). — Er is een rusten in Gods wil, zoo vaak uit zijn volvoering Gods majesteit schittert: een halleluja-roepen als zijn oordeelen zijn gekomen (19¹); maar zoolang het gericht niet voltrokken is, komt niet het halleluja-geroep, doch de bekleeding met een zak (11²), een treurgewaad, waarmee de getuigen niet alleen protesteeren tegen den geest der eeuw, maar ook appelleren op haar conscientie. — De meetroede van Gods volstrekte welbehagen, dat in cijfers vastlegt het onontkoombare wereldlot (11¹), loopt parallel met het zwaard des Woords, waarmee Christus' getuigen optreden voor het front der wereld; en als zij vallen, dan liggen ze op de straat, eigenlijk staat er: de breede straat der groote stad; zoo bewijst de plek, waar ze gevallen zijn, dat hun strijd tot het laatste moment toe gezocht heeft het centrum van het wereldleven en niet de achterafpositie (11²). — De wegen der zonde zijn onnaspeurlijk, ze zijn verborgen (17²) en veel is verzegeld in de historie (10⁴), maar toch moet wie verstand heeft, rekenen en de tekenen der tijden onderzoeken (13¹). — De antithese zal vanzelf zich toespijten (22¹), maar de gemeente moet actief haar ook tot openbaring brengen (18¹). — Wie verzegeld is door God, wordt niet beschadigd (9⁴), maar welzelig is hij, die gedurig vrees, en die ervaart, dat Gods boek zoet in den mond, maar bitter in den buik is, dat dus de totaliteit van Gods werk zoet, maar de bijzonderheden van den weg ter wereldverlossing bitter zijn (10⁴, 10¹⁰). — Uit de ure der verzoeking zal de Christus de zijnen verlossen (3¹⁰); maar terwijl de vrienden van Babel als de vrouw van Lot hunkerend van verre staan, daar zijn zij, aler Babel verging, uit haar gegaan, als Lot (18¹), bang als ze waren, hun kleederen te bevlecken (3¹, 16¹⁵). — Hun lijdzamheid in het ondergaan van wat ook hun opgelegd is, is groot, maar hun activiteit, hun werken, worden in één adem daarmee genoemd (1², 2², 10¹, 13¹⁰, 14¹²). — De menschen bekeeren zich niet, maar elke daarna volgende prediking bedoelt toch ze tot bekeering te wekken (9¹⁰, 16¹, 11²), want het oordeel is steeds weer voorbereidend. De ruïne, de ontreddeering wordt een feit, doch tusschen haar en het eindoordeel blijft nog een weg, een afstand, openliggen, al is die dan ook kort. Zelfbezuiniging, bekeering wordt nog mogelijk gelaten. De zichtbare ruïneering van wat de cultuur in schoone lijnen opgetrokken heeft (18²) komt nog vóór de eindbeslissing (18¹, 2¹, 13¹, 21¹) en roept dus nog tot de wereld: bekeer u en leef! Er zal geen tijd tot omkeer meer zijn (10¹) en alles moet haast geschieden (1¹); maar uit elk zevental ontwikkelt zich toch weer een ander zevental: uit de zegelen de hazzinen, uit de hazzinen de fiolen, uit de fiolen de gerichtsacte in onderscheiden bedrijven.

Zoo is alles eschatologisch in dit boek, maar ook alles actueel. Het is alles vol van den raad van God, maar wie het leven in Hem vindt, werkt aan de wereld, die van God nog niet verstooten is; zoo lang het voor hem dat is. Het Boek der Openbaring is de wraak Gods over alle Jona-zindheid: Ninivé zal niet leven; maar wie het de gramschap van God aanzegt, moet er voor werken, er voor bidden. De geschiedenis is van God; elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad, maar ook genoeg aan Gods genade, die haar drager geen quietief biedt in stormgetij, of het motief komt er in mee.

Niet het christendom, dat aan dit boek getrouw blijft, zal ophouden een zuurdeeg te zijn. Juist de belijdenis van den soeverainen God, waarmee de bijbel zich besluit, prikkelt tot krachtigen arbeid, ook voor het wereldleven.

Ons geslacht moge weten, wat het doet, wanneer het dit boek van Johannes op zij werpt. „Predikt het Evangelie — van Arbeid, Strijd en Klassehaat — aan alle creaturen“, zoo roept het ons toe⁴⁾. Maar boven dit alles zit Hij, die ook in dit oordeelsboek uitgaat, om het evangelie van geloof, hoop en liefde, van Vader, Zoon en Geest, van rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking aan alle creaturen te prediken.

En wie dit boek ondergaat, wordt er door bevrijd.

¹⁾ G. Mannoury, *Wiskunst Filosofie en Socialisme*, P. Noordhoff, Groningen, 1924.

Zijn toekomstverwachting is somber, maar zijn arbeid blijft jong, zijn program wordt nooit afgewerkt, en toch zal hij straks overgaan tot de ontdekking, dat zich alle ding harmonisch heeft geschikt aan de voeten van dien God, die door stormen heen zich het zevental der volkomenheid telt, totdat de eeuwige sabbath licht, die den „eersten“ dag der opstanding opvoert in eeuwige jeugdverblijding.

En tegenover een onrustig geslacht, dat nooit antwoord krijgt op de onzekere vraag⁵⁾, of Karma misschien een nieuwe bladzijde opslaat in de geschiedenis (maar wat bij Karma nieuw is, is toch weer het oude) staat de blijdschap van het morgenkind, dat zijn Vader wacht, die hem een nieuwe stad bereidt door donkere dagen heen, dagen, waarvan toch altijd weer het avondlied in vertrouwen zal zijn, dat Gods goedertierenheden elken morgen nieuw zijn.

Die ooren heeft om te hooren, die hoore.
K. S.

⁵⁾ Dr F. Oasendowski, *Dieren, Menschen en Goden*, Den Haag, Leopsolda Uitg. Mij bl. 214.

WIJSBEGEERTE.

Ondanks gevaren toch noodzakelijk.

III (Slot.)

Ons Gereformeerde volk is in menigerlei opzicht anders dan de massa. De massa leeft oppervlakkig. Maar onze menschen zijn door heel hun opvoeding, door hun kerkelijk leven, door het catechetisch onderwijs, door hetgeen ze op de jeugdverenigingen meemaakten, door allerlei, dat anderen niet zoo kennen, er aan gewoon geworden, om over de dingen na te denken. Speciaal om den samenhang der dingen na te speuren en om te zoeken naar het oorzakelijk en het doelmatig verband der dingen. Causaliteit en teleologie mogen woorden zijn, die zij niet zoo onmiddellijk begrijpen, de zaak waar het om gaat kennen onze menschen wel degelijk.

Bovendien zijn zij er aan gewoon geworden, om kleinere dingen tot algemeene principia te herleiden. De leuze heeft voor hen meestal maar matige bekoring en weinig invloed. En dat een beweging als het socialisme op onze Nederlandsche Gereformeerden zoo weinig indruk maakte, zoo weinigen althans van hen meesleepte, is vooral daaraan te danken, dat onze menschen beter dan die van één andere richting wisten en verstonen, dat achter de socialistische propaganda een levensbeschouwing staat, die de hunne vijandig is.

En hun grondbeginselen houden onze menschen vast.

Vandaar dan ook, dat elke reformatische actie moet beginnen met op die grondbeginselen te bouwen. Anders zal ze geen invloed oefenen.

Dat heeft b.v. de moderne Prof. Scholten met zijn „Leer der Herv. Kerk“ heel goed begrepen. Ook al mislukte zijn poging inderjild. En door zich schijnbaar bij die grondbeginselen aan te sluiten kon de Groningerichting in de eerste helft der vorige eeuw zooveel invloed winnen. Schoon de afgescheidenen het bewijs leverden, dat er velen waren, die ook zelfs hier schijn van wezen wisten te onderkennen. Zij, met vele anderen.

Waar nu evenwel het zoeken naar den eersten aanleg der dingen, het naspeuren van de grondbeginselen van een richting, onze menschen als in het bloed zit, daar kan het niet anders, of zij zijn dankbaar, wanneer zij, bij het pogen om de hedendaagsche stroomingen te zien in wijsgeerig licht, hulp ontvangen.

Neen, dan denken ze niet, dat ze wijsgeeren zijn.

Dr Kuyper heeft zeer vele wijsgeerige gedachten populair gemaakt.

Ook Dr Bavinek met hem en na hem.

Maar nimmer kon ons volk beschuldigd worden, dat het bij het ontvangen van een ruimeren blik over de dingen, te groot werd, en dat het zichzelf ontgroeiende. Men was dankbaar voor hetgeen men te hooren kreeg. En juist eerst dan, wanneer men wist, welk een gevaar er achter een schijnbaar onschuldige verschijning school, was men in zijn kamp tegen datgene wat bestreden moest worden, vol ijver en vol vuur, en... vol trouw.

En misschien is men in onze dagen wel daarom zoozeer onverschillig voor onderscheiden zaken, wijl men niet ziet, om welke groote vragen het gaat.

Maar zal men dat leeren verstaan, dan is het zeer beslist noodig, dat er voor onze menschen, die zoo gaarne willen meeleven, een mogelijkheid is, om zich, naar de mate van hun bevattings, op de hoogte te stellen van de groote vragen, dus speciaal van de wijsgeerige problemen, waarom het gaat.

Achter allerlei verschijnsel toch ligt in onzen tijd een wijsgeerige strooming.

Ook achter de richtingen, die zich binnen de grenzen van het gereformeerde leven kunnen uitspreken, staat een bepaalde wijsgeerige beschouwing.

En het is noodig, dat onze menschen daarvan iets weten.

¹⁾ Max Scheler, *Vom Unsturz der Werte*, Leipzig, Der neue Gust-Verlag, 1919, 2^e Band, S. 314—317.

²⁾ Max Scheler, *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, 2^e Auflage, Halle a. d. S., Max Niemeyer, 1921, S. 57.

³⁾ Ook te vertalen „met betrekking tot“. Vgl. 10¹, 2, 4.